

УДК 373.2.036(477:44).016.36

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО МИСТЕЦЬКОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ ТА ФРАНЦІЇ

Наталія Сиротич

*Інститут розвитку дитини НПУ ім. М. П. Драгоманова
вул. Автозаводська, 47, 04114 Київ, Україна*

Проаналізовано сучасні підходи до мистецького виховання старших дошкільників засобами театралізованої діяльності в Україні та Франції. З'ясовано головні напрямки, форми та методи артистичного виховання дітей дошкільного віку у Франції. Визначено можливі шляхи використання позитивного французького досвіду мистецького виховання у нашій країні.

Ключові слова: мистецьке виховання, засоби театралізованої діяльності, творчий розвиток, порівняльний аналіз.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими й практичними завданнями. Сучасна система дошкільної освіти в Україні покликана забезпечувати формування дитячої творчості, оскільки “сьогодні на часі – креативна педагогіка (наука про виховання і навчання дошкільників, що ґрунтується на активному задіянні творчого потенціалу вихователя, справдженні креативних освітніх технологій)” [7, с. 6]. Процес творчого розвитку дошкільників є один із пріоритетних напрямків освітнього впливу сучасного мистецтва.

Витвір мистецтва – поліхудожня суспільно-інформаційна система, результат реалізації якої завжди спрямований на організацію процесу творчого розвитку індивіда. На сьогодні виховання різними видами мистецтва є основним рушієм поліхудожнього розвитку дошкільника. З огляду на це актуалізується теза режисера О. Брянцева про те, що мистецтво є засобом, а виховання – метою.

Безумовно, кожному виду мистецтва (музичному, образотворчому, хореографічному тощо) можна надати перевагу над іншими, однак, на нашу думку, саме театральне мистецтво здатне без обмежень впливати на виховання та морально-виважене формування цінностей дитини дошкільного віку. Це зумовлено тим, що головною ознакою мистецтва театру є його синкретичність (у структурі драматичної вистави взаємодіють елементи різноманітних жанрів та видів мистецтв) [1].

Театр – “це вид мистецтва, у якому художнє відображення реального чи уявного життя втілюється акторами у спеціально організованому просторі за спеціально підготованим драматичним твором”. Слово “театр” походить від грецького слова “театрос” – “видовище” або місце для видовищ. Театралізація – це дії або події, що вирізняються виразним сценічним характером, а театральність – ігровий зміст, введений у нетеатральні за своєю суттю форми дійсності. Питання театральності стосується сценічного мистецтва, що формує специфіку театру [1].

Процес навчання дошкільників засобам театрального жанру допомагає залучити їх до ознайомлення з іншими художніми жанрами: музикою, хореографією, образотворчим мистецтвом, мистецтвом виконання художнього слова, сценографії тощо. Загальновиховне значення театралізованої діяльності передусім у тому, що у процесі заняття видами діяльності, пов’язаними з театром, у дошкільників розвиваються різноманітні за характером соціально значущі риси особистості, відбувається всебічний творчий розвиток.

Цілком очевидно, що ознаки креативного і творчого самовираження дітей дошкільного віку не зможуть належно реалізуватися за умови відсутності виховного процесу, оснований на комплексному використанні засобів театралізованої діяльності. Тому сучасний дошкільний навчальний заклад передусім повинен продемонструвати модель такої творчої діяльності дитини, яка б спонукала до прояву уяви, фантазії, творчого саморозвитку та сприйняття дитиною світу як витвору мистецтва.

Сьогодні проблема мистецького виховання дітей та молоді набула особливої актуальності, широко й різнобічно обґрунтовується у теорії та практиці освіти багатьох європейських країн. У цьому контексті значний інтерес викликає система артистичного виховання Франції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз вітчизняної та зарубіжної педагогічної літератури виявив, що процес мистецького виховання, зокрема, творчого розвитку дошкільників засобами театралізованої діяльності, широко обґрунтований у працях сучасних науковців та педагогів-класиків.

На думку І. Зязюна, мистецтво – це злиття таланту й майстерності. Цей талант зумовлений не лише природно, але й соціально – розвиваючись та вдосконалюючись [4, с. 16, 19].

Ідею практичного використання засобів театрального мистецтва у педагогічній праці з дітьми пропонували Л. Артемова, Л. Боса, Н. Водолага, Т. Караманенко, О. Кононко, Л. Макаренко, В. Неволов, О. Тимофеева, Л. Хоменко, С. Мартинюк. Великий внесок у вивчення сутності, засобів та механізмів розвитку дитячого театру зробили такі відомі режисери, як О. Брянцев, К. Станіславський, Н. Сац та ін.

Театральне мистецтво здатне без обмежень впливати на виховання та формування духовних цінностей дитини дошкільного віку. Природа театру особлива і синкретична, здатна “ввібрати” у себе всю дитячу увагу, творчість та натхнення, адже, як зазначав Л. Виготський, “драма... найбільш синкретична, тобто вміщує елементи найрізноманітніших видів творчості. У цьому, між іншим, і полягає найбільша цінність дитячої театральної постановки. Ця театральна постановка дає нагоду і матеріал для найрізноманітніших видів дитячої творчості. Діти самі придумують, імпровізують і готують п'єсу, імпровізують ролі, іноді інсценують який-небудь готовий літературний матеріал” [2, с. 62]. У численних мистецько-педагогічних дослідженнях сучасних науковців (Р. Берези, Т. Борисової, Д. Іванової, Т. Піроженко) також акцентується на необхідності використання елементів театального мистецтва у процесі навчально-виховної діяльності дітей дошкільного віку.

Сьогодні позитивно сприймається вивчення порівняльної дошкільної педагогіки, зокрема, запозичення навчально-виховних методик зарубіжних країн. Вагомі наукові надбання у питаннях творчого стилю педагогічної діяльності викладено у працях зарубіжних дослідників, таких як Р. Abbs, М. Braun-Galkovska, R. Scrutton, R. Gibson та ін.

На думку Dorothy Corkille Briggs, на дитину потрібно дивитися так, як на творчу особистість, і робити все можливе для того, щоб вона не боялася поділитися своїми ідеями та почуттями. Дитина та дорослий повинні бути щиро зацікавлені один в одному, і тільки тоді їхня спільна творча діяльність, їхня співпраця даватиме успішні результати. Одне з найважливіших завдань у мистецькому вихованні – подолання комунікативних бар'єрів між дорослими та дітьми [9, с. 272–273].

Великий внесок у дослідження загальних проблеми виховання засобами мистецтва у Франції зробив Л. Зязюн. Однак, незважаючи на широке висвітлення науковцем проблеми, не проведений порівняльний аналіз систем творчого розвитку дошкільників засобами театралізованої діяльності в Україні та Франції.

Метою нашої статті є висвітлити головні підходи до мистецького виховання дошкільників засобами театру у Франції і провести їх порівняльний аналіз з українськими, щоб виявити позитивний французький досвід, який можна би було використовувати у сучасній системі дошкільної освіти нашої країни.

У “Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні” акцентовано на важливості формування дитячої компетентності у мистецькій діяльності, яка “визначається рівнем розвитку естетичного сприймання об'єктів та явищ... умінням виявляти творчу уяву, естетичну чутливість, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього”. Змістом сфери “Культура” передбачено

ознайомлення з творами та художнім образом театрального мистецтва, а також розвиток дитячої творчості та забезпечення активної художньо-практичної театралізованої діяльності дошкільників.

У “Коментарі до Базового компонента дошкільної освіти в Україні” зазначено головні напрями педагогічного керівництва театралізованою діяльністю, її види, мистецький розвиток дітей засобами театралізації окреслено як “ефективний засіб педагогічного впливу на розвиток особистості дошкільника” [6, с. 152–157].

Отже, дошкільна освіта України надає пріоритетів такому специфічному виду дитячої активності, як театралізована діяльність. Це зумовлено тим, що саме через дію та поліхудожній вплив мистецтва театру діти “реалізують свою потребу у самовираженні, спілкуванні, пізнанні себе через відтворення різних образів; у відвертому, щиросердному ставленні до художнього образу; підвищенні рівня художньо-естетичного сприйняття” [6, с. 152–157] тощо.

Францію називають “матір’ю мистецтв”, оскільки культурна спадщина цієї країни з давніх-давен славиться відомими митцями, напрями й течіями різних видів мистецтв синкретичного та монохудожнього характеру.

Аналізуючи міністерські циркуляри Франції, Л. Зязюн зазначає, що навчання майбутніх педагогів цієї країни охоплювало загальну підготовку в обсязі 120 годин у різних формах навчальної діяльності. Серед предметів обов’язкового вивчення, таких як французька мова, математика, фізична культура й спорт та мовленнєва й загальна культура, Міністерство пропонує предмети артистичного циклу. Для цього педагогами Франції була чітко продумана система використання мистецьких дисциплін упродовж навчального дня (у другу половину) і система заохочення працівників мистецтв для викладання в школі предметів артистичного циклу [5, с. 13, 17].

Підсумовуючи результати свого порівняльного дослідження, Л. Зязюн пропонує у шкільних навчальних закладах розробити індивідуальні практичні програми вивчення мистецьких дисциплін, які б допомогли у розвитку професійних умінь, моральних переконань і світогляду вихованців, а також розвивали громадські риси особистості.

На нашу думку, доцільно, глибоко вивчивши досвід освітньої системи Франції, ввести дисципліни мистецького спрямування у навчальні плани підготовки майбутніх дошкільних фахівців. Вважаємо, що порушення цього питання є логічним, оскільки за сучасних умов система дошкільної освіти України має чітку орієнтацію на поліхудожній характер діяльності дошкільних працівників. Подібний творчий характер праці можливий лише за умов тісної взаємодії режисерської, акторської діяльності та педагогічного процесу.

У сучасній вітчизняній теорії естетичного виховання великого значення набувають проблеми поліхудожнього виховання дітей дошкільного віку, і саме театралізована діяльність є яскравим взірцем поліхудожнього творчого процесу – мистецького, артистичного виховання дошкільників.

Проаналізуємо педагогічну систему “артистичного виховання” Франції. Видатні діячі науки і культури Жак Ланг і Катрін Таска запропонували проект французьких шкіл “Мистецтва в школі” [5].

Термін “артистичне виховання” не вживають в українській педагогічній термінології, а у французькій школі він становить частину обов’язкової програми для дітей від 3 до 17 років, зміст якої передбачає розвиток здібностей до власної творчості та до сприйняття творчості інших артистів через почуття прекрасного і піднесеного; сприяння розвитку різних видів людського досвіду; “врівноваження” особистості з довкіллям; орієнтування на відповідну громадську поведінку в сучасному суспільстві [5, с. 17].

Зазначимо, що французика система “артистичного виховання” своїм змістом частково перегукується із науковими дослідженнями українських науковців. Наприклад, серед особливостей генезису дитини періоду дитинства Т. Піроженко виділяє феномен множинності талантів, вважаючи, що для прояву кожного таланту є свій час. Сформульовано принцип інноваційної гуманістично орієнтованої педагогіки: “давати знання й виховувати особистість на основі свободи й творчості”. А також до важливих особистісних рис дитини з погляду здатності до самореалізації і творчого самовираження віднесено креативність, свободу поведінки, розвинену самосвідомість, ініціативність тощо [8, с. 6–8]. О. Кононко перелічує ознаки креативності, які мають бути притаманні дитині дошкільного віку. Серед них – вміння дитини створювати щось нове, оригінальне, незвичне; вигадувати, фантазувати; продукувати різноманітні ідеї, братися за незнайоме [3, с. 4].

Змістова лінія проекту французьких шкіл “Мистецтва в школі” передбачає вміння учнів практично опанувати один із жанрів мистецтва, з глибоким розумінням техніки, технології мистецької практичної дії, мистецького виконавства й опануванням нотної грамоти (коли йдеться про музику); навчання учнів учителем, який обов’язково є професійним артистом; організацію для учнів самостійної роботи з пізнання обраного мистецтва та створення відповідних художніх образів; опанування мистецької професії [5, с. 10–11].

На підставі одержаних даних можемо стверджувати про неабиякі позитиви “артистичного виховання” і звернути увагу на той аспект, що діти 3–6 років, які навчаються у французьких школах, порівняно із дошкільниками українських дошкільних навчальних закладів отримують значно більше можливостей для розвитку своїх творчих здібностей,

грунтовніше опановуючи специфіку та “глибину” синкретичного театального мистецтва.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Порівняльний аналіз французького та вітчизняного підходів до мистецького виховання дошкільників засобами театру дає змогу зробити такі висновки:

- система мистецького виховання дошкільників у Франції, незважаючи на наявність специфічних напрямків, форм та методів артистичного виховання, має багато спільного у змісті роботи із системою мистецького виховання дітей засобами театального мистецтва в Україні;
- незважаючи на відмінність методик, підходів та напрямків творчого виховання засобами театралізованої діяльності, єдиною залишається їхня мета – забезпечення поліхудожнього розвитку дитини дошкільного віку; введення у світ культурно-духовної діяльності; культивування інтересу до надбань національного та світового театального мистецтва.

Формування художнього простору дошкільника у соціумі сьогодні набуває значення вагомої психолого-педагогічної проблеми, вирішення якої можливе лише у процесі навчання дітей методів і принципів мистецтва театру як у вітчизняному освітньому просторі, так і за його межами.

1. *Баканурський А. Г., Овчинникова А. П.* Современный театально-драматический словарь. – Одесса: Студия “Негоциант”, 2007. – 340 с.
2. *Выготский Л. С.* Воображение и творчество в детском возрасте. – СПб.: СОЮЗ, 1997. – 96 с.
3. Експериментальна програма розвитку дитини дошкільного віку (Всеукраїнська нарада-семінар з питань апробації) // Дошкільне виховання. – 2006. – № 1.
4. *Зязюн І. А.* Формування особистості радянського вчителя. – К.: Т-во “Знання” УРСР, 1989. – 48 с.
5. *Зязюн Л. І.* Артистичне виховання особистості в системі освіти Франції: Автореф. дис. ...канд. пед. наук. – К., 2003. – 20 с.
6. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: Наук.-метод. посіб. / Наук. ред. О. А. Кононко. – К. Ред. журн. “Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.
7. Методичні аспекти реалізації Базової програми розвитку дитини дошкільного віку “Я у світі” / Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. – 2-ге вид., випр. – К.: Світич, 2009. – 208 с.

8. *Піроженко Т.* Життєдіяльність дитини як цікава та змістовна подія // Дошкільне виховання. – 2006. – № 9.
9. Dorothy Corkille Briggs, *Your Child's Self-Esteem: Step-by-Step Guidelines for Raising Responsible, Productive, Happy Children.* – N. Y.: Doubleday, 1975.

**COMPARATIVE ANALYSIS OF THE APPROACHES TO THE ART
EDUCATION OF THE PRESCHOOL CHILDREN
IN UKRAINE AND FRANCE**

Natalia Syrotych

*Institute of Child Development, Drahomanov National Pedagogical University
Avtozavods'ka Str., 47, UA – 04114 Kyiv, Ukraine*

This paper presents the comparative analysis of the contemporary approaches to the art education of the senior preschool children by means of theatrical activity in Ukraine and France. The basic trends, forms and methods of artistic education of preschool children in France are elucidated in the article. The author outlines the possible ways of applying the positive French experience of art education in our country.

Key words: art education, means of theatrical activity, creative development, comparative analysis.

**СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ПОДХОДОВ К ВОСПИТАНИЮ
ИСКУССТВОМ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА
В УКРАИНЕ И ФРАНЦИИ**

Наталья Сиротич

*Институт развития ребенка НПУ им. М.П. Драгоманова
ул. Автозаводская, 47, 04114 Киев, Украина*

Сделан сравнительный анализ современных подходов к воспитанию искусством старших дошкольников средствами театрализованной деятельности в Украине и Франции. Изучены основные направления, формы и методы художественного воспитания детей дошкольного возраста во Франции. Освещены возможные пути использования позитивного французского опыта воспитания искусством в нашей стране.

Ключевые слова: воспитание искусством, средства театрализованной деятельности, творческое развитие, сравнительный анализ.

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2010

Прийнята до друку 10.03.2010